

כאמרו קרין לא נשגב כבוד... אנו מודים לך על כל המעשים הטובים... (לפי תורתך) כבודו של כלל ישראל... שכן הנה עמו וכלל ישראל... שכל סגולתו נמצאת בך (ד"ר) ומה שאתה עושה... שכן הנה עמו וכלל ישראל... שכל סגולתו נמצאת בך (ד"ר) ומה שאתה עושה...

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משול עריבת"
רחוב שאגת אריה 17 / 25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 355

הוציאה לאור ע"י מנחם הכהן
הד"ר אברהם אליעזר מרקיביץ שלישיא לונדון

לענין הדין צבי בדר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת שבועות דף לא – דף לו בס"ד, יז אב התש"ע.

לאחר שהקשה לרבי שמעון דמפרש טעמא משום דלא שביק מידי דקיץ, שיתבע גם את הממון וגם את הקנס ולא יטרח תרי זימני. ותירץ דלא בעי למיתבע תביעה גדולה בחדא זימנא, שלא להכביד על הנתבע ויכפור. ואם כן יש טעם גדול שלא יתבענו אלא תביעות קטנות (ג.ו.).

ה' תוס' ד"ה שלא אתחייב, ואם תאמר למה ירא מגלגול שבועה יותר וכו'. [בביאור דבריהם צריך לומר, דבקושייתם סברי דאינו רוצה להשבע משום שירא מחומרת שבועה, אף שהיא על אמת, ולכן הקשו, מאי שנא שבועה אחת או שתיים, וכדי ליישב הצרכו לבאר, שאינו מהאי טעמא, אלא שרוצה להמנע מלשלם כעת מחמת הכרח השבועה]. אמנם הריטב"א כתב, דנקט הכי לרבנותא, דאף דעביד הכי כדי למיפטר נפשיה משתי שבועות, אסור לעשות כן מדינא ד"מדבר שקר תרחק". ואמנם הרמב"ם (פט"ז מטוען ונטען ה"ט) כתב, אסור לאדם לטעון טענת שקר כדי לעות הדין או כדי לעכבו, וכו' היה נושה מנה וטענו מאתים, לא יאמר אכפור הכל בבית דין ואודה לו במנה ביני לבינו, כדי שלא אתחייב לו שבועה. וכתב המגיד משנה שהגמ' היא קרוב ללשון הרמב"ם. דהיינו שהרמב"ם למד, שלא רצה להתחייב שבועה אף הראשונה בחינם להפטר באמת, ואין הכי נמי, אפילו בשבועה אחת שייך לחוש וכמו שכתב הריטב"א. ועיין מה שכתב המהרש"א ודבריו צרכים עיון.

ו' שם, התורת חיים כתב דלדעת הרמ"ה הביאו הטור (סי' ע"ה) דמי שנתחייב שבועה מן התורה, ולאחר מיכן גילגל עליו התובע שבועה ממקום אחר, והשיב על הגלגול איני יודע, דהווי ליה מחוייב שבועה, ואינו יכול לישבע, ומשלם. איכא למימר דלהכי ירא מן הגלגול טפי משבועה זאת, דאיירי דעל מה מגלגל עליו אינו יודע ואם יתחייב לו שבועה יהיה חייב לשלם.

ז' תוס' ד"ה שלא ישמע, בפ"ק דסנהדרין מפיק ליה משמוע בין אחיכם. וביאר בהגהות הגרא"מ הורוויץ, דתרווייהו צריכי, דמהתם אין מוכח אלא דבעינן שמיעה מביניהם, אבל לא שמעינן שיהיה אסור לשמוע מקודם, ומכהא לא ידעינן דהוי בכלל דבר שקר, וכיון דגלי קרא דצריך שמיעה מביניהם, ממילא ידעינן האיסור לשמוע הווי בכלל "מדבר שקר תרחק".

ח' רש"י ד"ה זה הבא בהשראה, בסוה"ד, שאינו יכול לעשות פשרה בממון אחרים. ביאר בהגהות אשרי (סימן יד), כיון דשוויה שליח להביא

דף לא ע"א
א' גמ', ורואה זכות לעני וחוב לעשיר וכו'. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דלאו דוקא בכי האי גוונא, אלא הוא הדין נמי איפכא, ונקט לה, משום דמפני כבודו של העשיר רגיל לשתוק ולא להגיד חובתו, וכדאיתא בסנהדרין (ו.), דיליף ליה מ"לא תגורו מפני איש" דהיינו מיראת העשיר. וכן כתב הסמ"ע (חושן משפט סימן ט סק"ח), ונקט זכות לעני לאשמועינן רבותא, דאף דאיכא עליה חיוב דכבוד רבו וכבוד העשיר, לא ישתוק. ובב"ח (סק"ב) כתב, דאתי לאשמועינן בהא, דאף דהשתא איכא מיעוט כבוד רבו ביתר שאת, דנראה דלא היה רבו חושש לחפש זכותו של עני, ויאמרו שהיה רוצה לישא פנים לעשיר. אמנם הט"ז (שם) כתב בשם המהר"ל, דנקט לה בדווקא, אבל אם רואה זכות לעשיר, יכול לשתוק. ויליף לה מדכתיב "ודל לא תהדר בריבו", דמשמע דדוקא לדיין אסור להדר הדל נגד העשיר, אבל כשאינו דיין אלא יושב לפני רבו, יכול לשתוק ולא להפסיד לעני בדיבורו.

ב' גמ', כדי שיקרא הדין על שמי תלמוד לומר מדבר שקר תרחק. המהרש"א (חידושי אגדות), הוכיח מדברי הטור (חושן משפט סימן ט סעיף ח) דבלאו הכי נאסר לו לנהוג כך משום כבוד רבו. דהטור הביא, קרא ד"מדבר שקר תרחק" בדין הקודם ולא המתין נמי לדין זה, ועוד, דהטור סיים, דיאמר לו דרך כבוד, רבי כך וכך לימדתני.

ג' גמ', ולא תימא ולא מידי וכו' אפילו הכי אסור שנאמר מדבר שקר תרחק. הסמ"ע (חושן משפט סימן כח סק"ד) הביא, דכתב העיר שושן, דהוי שקר במה שיגרום שיוציאו ממון על פי עד אחד. ודחה דבריו, דהא הכא מיירי שאינו מבקש ממנו אלא שיעמוד כדי שיסבור בעל חובו שיש לו שני עדים ויודה לו, וכשיראה שלא יודה יפרוש משם ולא יעיד, והבית דין לא יוציאו ממון על פי עד אחד. אלא הטעם, דשמא על ידי שפוחד, ישווה עמו הנתבע שלא כדן, דהא לא היה חייב לו.

ד' רש"י ד"ה ואגלגל עליו שבועה, שאינו מודה לי במקצת ואשביענו על ידי גלגול. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי צריך לתבוע ממנו בשקר, הא מצי לצרף המנה עם תביעתו ויהיה נמי מודה במקצת, אף אם הוא מב' מינים, דהא קיימא לן לקמן (מ.), דטענו חטיטן ושעורין והודה לו באחד מהם חייב. [ולכאורה יש ליישב על פי מה שביאר הריטב"א לקמן (לח.)].

דברים בעלמא היא, דכיון שאמרו בבית דין אין אנו יודעין לך עדות, שוב אין יכולין לחזור ולהודות. ואין לומר דאיירי בתוך כדי דיבור, דהא בגמ' שקלינן וטרינן בהא דוקא אסיפא, דכפרו שניהם כאחת. ורצה ליישב, דהכא איירי שלא בבית דין, ומשום הכי חייבין שיכולין לחזור ולהודות. [וכן אוקמוה התוס' בד"ה משביע אני בביאור הראשון]. והקשה, דאי הכי, לא אתיא כרבנן. וליכא לאוקי למתניתין בגוונא דבאו לבית דין וכפרו פעם אחרת, דלא משמע כן ממתניתין כלל, וכרבי מאיר נמי לא אתיא, דקתני "חייבין" סתמא, ולא משמע דוקא שלא בבית דין. ותיירץ, דדינא דאינו חוזר ומגיד, ילפינן מ"אם לא יגיד", דכתיב בטר "ושמעא קול אלה", ומפני שדרך העדים להישמט שלא להעיד, הלכך אף שאמרו בתחילה "אין אנו יודעין", מכל מקום, אם בטר שבועה אמרו שיודעים, לא מיקרי חוזר ומגיד, דהתורה לא השיאתם עון באין אנו יודעים, אלא בטר אלה. ואף דאמרינן בכתובות (יח:), דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בבית דין, ואינם יכולים לחזור ולהעיד, שאני התם דכבר נגמרה עדותן, אבל בעל פה אין עדותן נגמרת אלא בטר השבעת התובע. עוד תירץ, דלא מיקרי חוזר ומגיד, דבתחילה לא הגידו ולא מידי והשתא הוא דמגידים, והא דאמר ר' שמעון דאין יכולין לחזור ולהעיד, לאו משום חוזר ומגיד, [וכמו שכתב רש"י בד"ה הואיל ואין], אלא משום דלא מצו לשווינהו נפשיהו רשעים, שהרי כפרו בתחילה לאחר שהשביעם. ובריטב"א כתב, דמיירי תוך כדי דיבור, והא דלא דייקנן ארישא, משום דהוי פשיטא. והרמב"ן ביאר, דאיירי דהשביע חוץ לבית דין, ולרבי מאיר כפרו אפילו חוץ לבית דין, ולרבנן באו לבית דין וכפרו.

(טו) מתני', ובאו לבית דין והודו פטורין. כתב התוס' הרא"ש, דמיירי דוקא במושבע מפי אחרים, דאי במושבע מפי עצמו, לא אתי כר' מאיר, דהא מחייב מפי עצמו אף חוץ לבית דין. והרמב"ן כתב, דאף לר' מאיר דמחייב במושבע מפי עצמו חוץ לבית דין, מכל מקום, אם באו והודו פטורין, דהא כפירת דברים בעלמא הוא, שהרי כפרו במקום שאין העדות מועילה לו, והעידו במקום הצריך. והקשה החזון איש (חושן משפט סימן ו אות ד), דאם כן, בשעה שעושה תשובה ובא להביא חטאתו, יבוא לבית דין ויודה ויפטר. וכתב, דצריך לומר, שכבר נתפשרו הבעלי דינים או שהלכו להם.

(טז) מתני', שם. הקשה הריטב"א, היאך מהני סהדותיהו, דהרי נשבעו חוץ לבית דין שלא יודעין לו עדות, ואם כן, היאך חוזרים ואומרים שנשבעו לשקר, והא משימים עצמם רשעים, ואין אדם נאמן לשום עצמו רשע. ותיירץ, דלאו ברשיעי עסקינן, שיאמרו עכשיו בבית דין שנשבעו לשקר, אלא שיאמרו שבאותה שעה שכחו וזכרו. עוד תירץ, דאפילו אומרים עכשיו דנשבעו בשקר, פלגינן דבורא, ומהימנינן להו בגופה של עדות, ואין נאמנין לומר נשבענו על שקר, דהא הוי תרי עניני, ובתרי גופי פלגינן דבורא.

(יז) רש"י ד"ה או שאמרו לו, בלא שבועה אין אנו יודעים לך עדות.

לו ממון ולא למחול לו.

(ט) תוס' ד"ה זה הבא בהרשאה, בתוה"ד, כשאין חבירו יכול לטרוח מצוה קעביד. וביאר התוס' הרא"ש, דאיירינן בגוונא שילך למקום אחר להביא לו מעות, או לטעון עם בעלי חובות במקום שאין בעל המעות יכול לילך. וכן כתב הראב"ד (פ"ג משלוחין ושותפין ה"ה). והריטב"א כתב, דאף היכא דאיכא חשש קטטה בין הבעלי דינים עצמם אם ידונו זה עם זה, מצוה קעביד, מפני דרכי שלום.

(י) גמ', אבל משחק בקוביא מיחזי חזי ורבנן הוא דפסלוהו. הקשה הרשב"א, דמכל מקום, כיון דפסלוהו רבנן, ואפילו יגיד לא יתחייב הלה ממון, למה יגיד, והלא לא חייבתו תורה אלא במפסיד לתובע ממון בכפירתו. ויישב בדוחק, דמשחק בקוביא וכל הנך דפסולין מדרבנן, אף שאין מוציאין ממון בעדותן, מהני עדותן דאי תפיס ואפילו בעדים לא מפקינן מיניה. עוד תירץ, דרב פפא ורב אחא פליגי ב"דבר הגורם לממון" אי כממון דמי אי לאו, דרב פפא סבר, דכממון דמי, ולכך אילו העיד זה שמא האחר יתבייש דאינו יכול להעזי פניו בפני אותו עד, וכיון דמדאורייתא כשר, הוי גורם לממון וחייב, ומה שאין כן בקרובין ופסולין דאורייתא אין חייבין להעיד, לפי שאינן חייבין להעיד מדאורייתא, ורב אחא סבר, דלאו כממון דמי, וכיון דפסלוהו רבנן, הרי הוא כפסול דאורייתא ולא אמרינן דילמא מיסתפי ומודה.

(יא) רש"י ד"ה כל שכן מלך, והבא להעיד צריך לעמוד וכו'. כתב הרש"ש, דהיינו דלא כשינויא קמא בתוס' לעיל (ל:). בד"ה עשה דכבוד תורה, דכתבו, דמלך יושב כיון דאינו יכול למחול על כבודו, אלא דשאני דיני נפשות דחמירי. ונלכאורה יש לומר דהתוס' יבארו הטעם שאין מלך מעיד כמו שביארו בזבחים (טז). ד"ה מיושב, להא דאמרה הגמ' לעיל (ל:). דתלמיד חכם לא ליזל לאסהודי לקמיה דוטר מיניה, לאו משום דצריך לעמוד, דהא יכול לישב אלא משום זילותא. דהיינו שעצם הליכתו להעיד שם הוי זילותא, והכי נמי יש לומר לענין מלך. (א.ג.)

(יב) גמ', דמר סבר דון מינה ומינה וכו'. הקשה הרש"ש, דאם כן, מפי עצמו אפילו נשים וקרובין ופסולין נמי, כדאיתא לקמן (לו:). גבי שבועת הפקדון. ותיירץ, על פי מה שכתב הר"ן (יד: מדפי הרי"ף), דאפילו לר' מאיר, אם באו אחר כך לבית דין והודו פטורין, משום דבעדות כהאי גוונא הוי כפירת דברים בעלמא, והכא נמי הוי כפירת דברים בעלמא כיון דאינן ראויין להעיד.

דף לא ע"ב

(יג) גמ', דמייתו לה בקל וחומר ומה מפי אחרים חייב מפי עצמו לא כל שכן. הקשה הריטב"א (במכות יד:). הא אין עונשין מן הדין. ותיירץ, דקרובין עונשין מן הדין. והמלאה הרועים כתב, דכי האי גוונא מזהירין מן הדין, דאתי לגלויי דקרא איירי בכל ענין.

(יד) מתני', שאמרו לו אין אנו יודעים לך עדות משביע וכו' ואמרו אמן הרי אלו חייבים. הקשה הר"ן (יד: מדפי הרי"ף), אמאי חייבין, הא כפירת

עצמו, ואף חוץ לבית דין. אבל לתירוצא בתרא דרישא כרבנן, נחא, דסיפא נמי אתיא כרבנן, וסיפא מצי איירי נמי מפי עצמו דומיא דרישא וכרבנן, דהא במפי עצמו נמי בעי הכפירה בבית דין. אמנם הרש"ש כתב, דלפירוש קמא דתוס', לרבנן בעי נמי השבועה בבית דין.

דף לב ע"א

(א) גמ', הא נמי תנינא שבועת העדות כיצד אמר וכו'. הקשה התוס' הרא"ש בשם רבינו מאיר, דאדפריך אדשמואל, ליפרוך אמתניתין, דכיון דתנא ברישא "אמר לעדים", דמשמע אמר אין לא אמר לא, למה ליה למיהדר ולמיתני "עד שישמעו מפי התובע". ועוד, כיון דמשני דסלקא דעתך דרך כמאן דאמר להו דמי, ואף על גב דקתני מתניתין עד שישמעו מפי התובע, אם כן, מאי הדר תו פריך מאמר אין לא אמר לא, דהכא נמי איכא לשנויי הכי. ותירץ, דחדא מתרצא בחברתה, דמיתורא דמתניתין קא פריך, דאתא למעוטי אפילו רץ אחריהם. והא דפריך מסיפא תחילה, משום דמפרשא טפי, ורישא ליתא אלא דיוקא.

(ב) רש"י ד"ה לא אמרתי, דכיון דאהגדה קפיד קרא על כרחך במקום הראוי להגדה קאי. והריטב"א ביאר, דכיון דאמר קרא "אם לא יגיד ונשא עונו", משמע דהגדה בבית דין היא שיש בה חיוב ממון, ואינו יכול לחזור ולהעיד, דאי לא נשיאות עון למה. והפלפולא חריפתא (אות פ) ביאר, דהגדה הוי הודעת דברים, דהיינו פרסום, והואיל ונקט קרא לשון הודעה ופרסום, שמע מינה דקפיד שיהיה במקום שראוי בו ההודעה והפרסום, שעל ידי כך יתחייב זה ממון.

(ג) תוס' ד"ה ואי ס"ד בב"ד, תימה דלמא קרא כי אתא לשבועה וכו' חייטין ושעורין וכוסמין. ותירץ התוס' הרא"ש בשם רבינו מאיר, דאין הכי נמי איצטרך להכי, ומכל מקום לא קשיא, דעל כרחך הא דחייבים בהאי גוונא על כל אחת ואחת, היינו בהשביע עליהם חוץ לבית דין, דאי איירי בבית דין, כי אמר להם משביעני עליכם שתבואו ותעידוני שיש לי ביד פלוני חייטין ושעורין וכוסמין, אפילו השיבו בסתם שבועה שאין אנו יודעים לך עדות ותו לא, מסתמא קאי אכולהו, כיון שהזכיר כולן בפני בית דין והם השיבו על דבריו, וכיון שכבר כפרו על כולם וחייבים אחת על שבועתא דכללא, היכי נחייביה אשבועתא דפרטי, הא אין שבועה חלה על שבועה.

(ד) גמ', מכדי תוך כדי דיבור כמה הוי וכו' טובא הוי. הקשה הרשב"א לעיל (לא:), דמאי קשיא, הא משכחת כשענו אמן בתוך כדי דיבור של חבירו. ותירץ, דר' יוחנן סתמא אמר, כגון שכפרו שניהם תוך כדי דיבור, דמשמע אפילו כופר ממש ואומר שבועה שלא ידעתי לך עדות.

(ה) גמ', כל אחד ואחד תוך דיבורו של חבירו. ביאר הריטב"א, דכל שהתחיל השני תוך כדי דיבור דכפירת הראשון, חשיב כדיבור אחד, דשני עדים מונח עדות חד בחבריה, וקרא חשביה כעדות אחת, כדכתיב "על פי שניים עדים".

(ו) תוס' ד"ה בתוך כדי דיבור, בתוה"ד, ואומר ר"י דכיון דהעיד זה תוך

הסתפק בחידושי הגרע"א, האם בעינן מכל מקום שיאמר תחילה בואו והעידוני כדקתני ברישא, והחילוק, דברישא קתני שאמרו שבועה שאין אנו יודעין לך עדות, ובסיפא השיבו לו בלא שבועה, אבל אם לא אמר תחילה בואו והעידוני אין חייבין, כיון דבעינן שישמעו מפי התובע, או דהא דקתני "או שאמר" היינו שהן התחילו וכיון דאמר להם על דבריהם משביע אני עליכם, לשון זה הוי תביעה.

(יח) רש"י ד"ה הואיל ואין, בתוה"ד, ואם אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה וכו' שהרי אפי' כפרו וכו' להשביעין. ומשמעות דבריו "שהרי" אפילו כפרו שם בראשונה היה ראוי לחזור ולהשביעין". דאי לא כפרו בודאי היה ראוי לחזור ולהשביעין, וצריך עיון, דמאי שנא ממה שכתב דאי השביעין בבית דין, אם שתיקתן אינה כפירה הרי מושבעין ועומדין ומה זה שבועה על שבועה, הא מחוץ לבית דין נמי שייכא האי סברא, ומדוע יתחייב על כל שבועה בין אי לא כפר חוץ לבית דין בין אי כפר, כיון דכפירתו לא חשיבא לחלק דהא יכול לחזור בו, דדוקא הכפירה בבית דין היא הגומרת איסור השבועה הראשונה וכמו שכתב הרמב"ם (פ"י משבועות ה"טז), השביעין ארבעה וחמשה פעמים "והן עונין אחר כל שבועה ושבועה" חוץ לבית דין, וכשבאו לבית דין עמדו בכפירתן חייבין על כל אחת ואחת. וביאר האמרי בינה (עדות סימן טו ד"ה וראיתי בתומים), דאף דהוי שבועה על שבועה, מכל מקום, הוי גזירת הכתוב מדכתיב "לאחת" לחייב על כל אחת ואחת, דהכפירה שכפר בבית דין חל על כל השבועות. אמנם בנתיבות המשפט (ביאורים סימן כט סק"ג), ביאר באופן אחר עיין שם שדבריו צרכים עיון.

(יט) תוס' ד"ה משביע אני, בתוה"ד, דאי לרבנן איירי בבית דין למה לי ואמרו אמן וכו'. כתב הריטב"א, דבשלמא לרש"י בד"ה או שאמרו, דסבר דכל מושבע מפי אחרים ושתק לאו כפירה היא, יש לומר דהא דקתני "ואמרו אמן" אינה משום דהוו כנשבעין מפי עצמם אלא כעין האמנת דברים, ולא דהוה שתיקה כהודאה. [וכן משמעות דברי התוס' בהמשך דבריהם] אבל לרמב"ן, דסבירא ליה דשתיקה דבתר מושבע מפי אחרים הוי כפירה, אמאי בעינן ואמרו אמן. ותירץ, דלאו דוקא, ונקט הכא "ואמרו אמן" לסיים תרי גווני דנשבע מפי עצמו.

(כ) בא"ד, דלרבנן נמי לא בעינן שבועה בבית דין אלא הכפירה וכו'. כתב המהרש"א, דבמשביע מפי אחרים בין לרבנן בין לרבי מאיר לא בעינן השבועה בבית דין, אלא הכפירה, דמקראי ילפינן. אבל בגוונא דנשבע בעצמו דלא כתיב בשבועת העדות, אלא דילפינן לה בגזירה שווה מפיקדון, הוא דפליגי, דלר' מאיר אפילו בכפירה שלא בבית דין חייבין כמו בפיקדון, ולרבנן דאוקי באתרא, מפי עצמו נמי אין חייבין אלא כשהכפירה בבית דין. ולפי זה, מה שכתבו התוס' דלרבנן נמי לא בעינן שבועה בבית דין אלא הכפירה וכו', לא נתחדש בהאי תירוצא, דודאי בתירוצא קמא נמי בעינן לה, אלא דלתירוצא קמא, דרישא דמתניתין אתיא דוקא כר' מאיר, בעינן לדחוק דהסיפא דהשביע מפי אחרים לא איירי דומיא דרישא, דהא בעינן שיכפרו בבית דין, ורישא איירי נמי במפי

שהעד בא תחילה להעיד, ואחר כך אמר החוטף ידי חטפי, והכא בכי האי גוונא אם השביע העד קודם שאמר ידי חטפי, לא מחייב אליבא דרבנן, דגורם לממון הוא, דמי יימר דאמר ידי חטפי דלמא טעין לא חטפתי, אלא איירי דכבר אמר ידי חטפי, דודאי מתוך שאינו יכול לישבע ישלם.

(יד) **גמ', שם.** כתב הריטב"א, דמוכח מהכא, דמחוייב שבועה שאינו יכול לישבע משלם, חבירו נוטל ממנו בלא שבועה, דאי לא הכי אמאי חייב קרבן, לימא ליה מי יימר דקא משתבעת, וכדאמרין בסמוך גבי חשוד. (ועיין באות הבאה).

(טו) **גמ', הוה ליה כגזלן.** כתב הריטב"א, דאין דינו כגזלן, דבגזלן דעלמא, שכנגדו נשבע ונוטל, והכא חבירו נוטל בלא שבועה כלל. וביאר, דטעם החילוק, דגזלן דעלמא יכול לישבע, אלא שאין אנו רוצים לקבל שבועתו מפני שהוא חשוד, ולכך שכנגדו צריך לישבע. אבל הכא אינו יכול לישבע כלל. **והרשב"א** ביאר, דלא אמרו שכנגדו נשבע ונוטל אלא בחשוד, משום דאי אמרת שכנגדו נוטל בלא שבועה, לא שבת חיי לכל חשוד.

(טז) **גמ', הכל מודים בעד מיתה דחייב דלא אמר לא לדירה ולא לבית דין.** הקשה התוס' הרא"ש, דלימא לה מי יימר דמשתבעת ושקלת, דהא הנפרעת מנכסי יתומים לא תפרע אלא בשבועה. ותיירך, משום דמפסיד לה מוזנות, שאם היה מעיד לה היתה ניזונת בלא שבועה, כיון ששמעו בו שמת.

(יז) **גמ', שם.** כתב הרשב"א, דמוכח מהכא, דיכול אדם להשביע את חבירו על הספק אם יודע לו עדות אם לאו, דהא הכא איהי לא ידעה דמית, ולא ידעה דאיהו ידע ואפילו הכי משביעתו.

(יח) **רש"י כגון דאמר לה לדירה, בתוה"ד,** לפי שהיא יכולה לילך לבית דין לומר מת בעלי ולא תהא צריכה לשום עד כי היתה נאמנת לומר מת בעלי. כתב הרא"ש (סימן יז), דאין כוונתו דתהא נאמנת מכאן ולהבא, דכיון שכופר ואומר שלא אמר כלום, ואינו יודע אם מת, ודאי הוא נאמן יותר ממנה הבאה בטענתו. והביא שכן כתב הרמב"ן, דכל עד מפי עד, אם כפר הראשון, אין השני האומר בשמו נאמן. שהוכיח דבריו, מהא דאמרין **בכתובות** (עב.), דאמרה פלוני חכם טיהר לי את הכתם ואזול ושיילוהו ואשתכח שיקרא, דאף דהיא מהימנא, מכל מקום כיון דאמרה בשם פלוני ושיילוהו ואמר דשיקרא הוא לא מהימנא. (ועיין **בפולא** **חריפתא** אות ש שהעיר, דהרא"ש סתר עצמו בפרק המדיר, וכן **שהטור** **באבן העזר** סימן קט"ז פסק כדבריו שם, והבית יוסף לא העיר על דבריו) וסיים הרא"ש דבריו, דאף דאפסדה בשבועה, דהא אם לא נשבע היתה נאמנת לומר מת בעלי, והשתא לא מהימנא, מכל מקום, כיון דבשעה שהשביעתו לא היתה צריכה לעדותו לא מיחייב.

(יט) **תוס' ד"ה שמע מינה משביע עדי,** קאי נמי אהכל מודים בעד סוטה. אמנם הרמב"ם (פ"י משבועות ה"ח) לא חילק גבי סוטה בין אם היה לה לגבות גם ממטלטלין או לא, מה שאין כן לגבי עד מיתה בהלכה י"ב חילק. וביאר **בחדושי רבינו חיים הלוי** (פ"ח משבועות הי"ג) דלגבי הבעל

כדי דבור של ראשון חשיב כאילו שניהם העידו בבת אחת ויכול הראשון לחזור ולהודות תוך כדי דיבור של עדות שני. כתב הריטב"א, דהיינו דוקא בשני עדים, אבל בשלשה עדים, הראשון פטור אף דהיה יכול לחזור ולהודות תוך כדי דיבור של חבירו, דמכל מקום, בשעה שכפר לא היה עליו שם כפירת ממון, דהא העדות ראויה להתקיים בשניים האחרים.

(ז) **גמ', והכא בהא קמפלגי מר סבר דבר הגורם וכו'.** כתב הרשב"א, דמכל מקום, מתניתין דפטר עד אחד, דלא כרבי אלעזר ברבי שמעון, דלדידיה אפילו עד אחד חייב משום דגורם לממון. והא דאמרין "ותסברא" לא הוי לדחויי ד"מתניתין לאו כר' אלעזר בר' שמעון", אלא לדחויי הא דבעי לאוקמי פלוגתייהו בעד אחד אי אתי לאפוקי ממונא.

(ח) **גמ', שם.** כתב הרשב"א, דאף דקיימא לן כרבנן דפטור בעד אחד, מכל מקום ליכא לאקשוויי דהא פסקינן כמאן דדאין דינא דגרמי. דהכא שאני, דלא חייבה התורה אלא בכפירה שמאבד ממון של זה ממש מחמת כפירה של זה, וכדאמרין לעיל, "לא אמרתי אלא במקום שזה מגיד וזה מתחייב", דהיינו שעל ידו מתחייב ולא גורם. מה שאין כן לגבי נזקין כל שגורם לממון, חשבינן ליה מוזיק.

(ט) **גמ', מר סבר דבר הגורם לממון כממון דמי וכו'.** הקשה הרש"ש, דלכאורה בגוונא דשני עדים נמי אינו אלא גרמא, דהכובש עדותו פטור מדיני אדם אף בתרי. ותיירך, דהתם ברי הויקא, אבל באחד לא ברי הויקא.

(י) **רש"י ד"ה ומר סבר לממונא,** ודריש קרא הכי לכל עוון וכו' אבל קם הוא לשבועה. ומשמעות דבריו דהמקשה טעה לגמרי, והקשה הרשב"א, דלא מסתבר לומר כן, הלכך פירש **כה"ר מיגאש**, דחשבינן ליה דאתי לממון, הואיל וראוי להצטרף אם אחר להוציא ממון.

(יא) **רש"י ד"ה ותיסברא,** וטעמא משום הכי. וכן פירש **ברש"י ד"ה והאמר אביי**, דמפירושא דמילתא דאביי לקמן שמעינן דטעמא דר' אלעזר משום דקסבר דבר הגורם לממון כממון דמי וכו'. **והרשב"א** ביאר, דמקשינן אהא דאמרין דעד אחד כי אתי לממון אתי, דהיינו דהיאך אפשר לומר דמשום דראוי להיצטרף חשבינן ליה כגורם לממון להתחייב בשבועת העדות, והא אמר אביי הכל מודים בעדי קנוי דפטורין, ואף דראויין להיצטרף לאבד כתובתה בהדי עדי סתירה ועדי טומאה.

(יב) **גמ', הכל מודים בעד סוטה שחייב בעד טומאה.** כתב הרש"ש, דלכאורה הוא הדין אף בעדי קינוי, אם כבר הביא עדי סתירה ועדי טומאה, דהכל מודין שחייבין, וכן בעדי סתירה אם כבר יש לו עדי קינוי ועד טומאה, ואם אין לו עדיין עדי קינוי לכולי עלמא פטורין, וכן בעד טומאה אם עדיין אין לו עדי קינוי וסתירה, אלא אורחא דמילתא נקט.

דף לב ע"ב

(יג) **גמ', הכל מודים בעד אחד דר' אבא.** כתב התוס' הרא"ש בשם המהר"ם מרוטנבורג, דהוי רק כעין דר' אבא, דאילו בדר' אבא משמע

מאיר היא כתבו, דיש לחלק בין עדים לדיינים. והא דתנן בנדה (מט.), כל הכשר לדון כשר להעיד, היינו מכאן ולהבא.

(ה) מתני', **שבועה שאין אנו יודעים וכו'.** הקשה התוס' יו"ט (פ"ד מ"ה), אמאי נקט לה בכהאי גוונא, הא כיון שאמר הלה משביע אני עליכם, הרי הן מושבעים, דכן היא עיקר שבועה דכתיבא בעדות, "ושמעוה קול אלה" דהוי מפי אחרים. ותירץ, דנקט הכי לרבנותא, דאף דהוציאו הם עצמם שבועה מפיהם, אין חייבין אלא אחת. ועוד תירץ, דאידי דנקט בבבא השניה שבועה וכו' נקט נמי הכא.

(ו) מתני', **אין חייבין אלא אחת.** כתב הרמב"ם (פ"ט משבועות הי"ז), דהוא הדין אם תבעו אותן רבים להעיד להם, ואמרו שבועה שאין אנו יודעים **לכם** עדות אינן חייבין אלא אחת, אבל אם אמר לא לך ולא לך ולא לך חייבין על כל אחת ואחת. וכן כתב היפה עינים בשם התורת כהנים (ויקרא חובה פט"ו), דאפילו תבעו במין אחד של היום ושל אמש ושלפניו נמי חייבין על כל אחת ואחת כשהשיבו בפרטי.

(ז) מתני', **שבועה שאין אנו יודעין לך עדות פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה וכו'.** כתב הריטב"א דיש אומרים, דאף דהמשביע לא פירט כל הני תביעות, אלא אמר "משביע אני עליכם שאין אתם יודעים לי עדות", חייבין על כל אחת ואחת, דלמה ליה למיפרט. ובשם יש מפרשים כתב, דדוקא משום דפירט התובע, דהשתא לא היו צריכים למיהדר ולמיפרט, אבל כל היכא דלא פרטינהו תובע אף דפרטינהו עדים אינם חייבין אלא אחת, דדילמא פרטינהו עדים משום דידעי ליה עדות בפרטי אחריו.

(ח) רש"י ד"ה **ושחבל בי חבירי**, נקט ליה משום יום הכיפורים דאף על גב דענוש כרת חייב ממון. כתב הרש"ש, דלכאורה בלא יום הכיפורים נמי כיון דהמכה עבר אלאו ד"לא יוסיף", ואשמועינן דמשלם אף דאיכא מלקות.

(ט) גמ', **משום בושת ופגם דממונא הוא.** כתב הריטב"א, דמוכח מהאי לישנא דתובע בסתמא שאנס או פיתה, וקא משמע לן דיש בכלל תביעה סתם, אף בושת ופגם, ואף למאן דאמר **לקמן** (לח:), גבי שבועת הפקדון דכי תבע סתם, קנסא בלחוד קתבע, משום דהתם קתבע לאונס ומפתה גופיהו, אבל לגבי עדים לא בעינן לאטררוחי להו תרי זימני, וכי קתבע סתם שיבואו ויעידו, בין אקנסא, ובין אבושת ופגם משביע להו. אמנם **התוס' יו"ט (פ"ד מ"ו)** כתב, דאף הכא פליג ר' שמעון. והקשה הרש"ש, היאך אפשר לומר כן, הא ר' שמעון סבר **בבבא קמא** (צח:), דדבר הגורם לממון כממון דמי, ובודאי יתחייב בשבועת העדות אף בקנס, כיון דגורם לממון. ותירץ, על פי מאי דמסקינן **בכתובות** (מב:), דר' שמעון בפקדון לדבריהם דרבנן קאמר, ולכך הכא נמי הוה ליה למימר לדבריהם. עוד כתב **לעיל** (לב:), דלא דמי דבר הגורם לממון דר' שמעון, לדבר הגורם לממון דר' אלעזר ב"ר שמעון.

(י) רש"י ד"ה **משום בושת ופגם, בתוה"ד**, וכן פגם בתולה כתובתה מאתים ובעולה מנה. הקשה התוס' יו"ט (פ"ד מ"ו), הא לא מצינו בשום מקום שהאב נוטל את הכתובה, ומדוע הכא האב נוטל פגם הרי לא

עצמו לא חשיב שיעבוד קרקעות מחמת עצם חוב הכתובה ושיעבוד הגוף שלו, ולכך בסוטה חייב בשבועת העדות בכל גווני, מאחר דהבעל קיים.

(כ) **תוס' ד"ה אבל כפירה**, קצת תימה וכו' דכפירה והודאה שמעינן נמי מרישא וכו' אף שני חייב משום דראשון נמי יכול לחזור עדיין ולהודות. אמנם הר"ן (טו. מדפי הרי"ף) כתב, דהכא איכא רבותא טפי, דמרישא לא שמעינן אלא דתוך כדי דיבור כדיבור דמי, בכפירה וכפירה דתרי גברי, ובכפירה והודאה דחד גברא, והכא קא משמע לן טפי, כגון שכפרו שניהם כאחד בזה אחר זה וחזר הראשון והודה בתוך כדי דיבור של כפירת השני, וקא משמע לן, דכפירה והודאה אפילו בשני עדים חדא מילתא היא. והדברים מדויקים בלשון הרי"ף (שם) שכתב, דהודה בתוך כדי דיבורו של **חבירו**. וכתב **המהרש"א**, דאכתי אינו מיושב לפי מה שכתבו **התוס' לעיל** (עמוד א') **ד"ה בתוך כדי דיבור**, דיכול הראשון לחזור ולהודות "תוך כדי דבור" של עדות שני כמו השני ואין לשני וכו', ואם כן, הא נמי שמעינן מרישא.

דף לג ע"א

(א) גמ', **השתא מיהא לא שכיב.** ביאר הרא"ש **במועד קטן** (פ"ג סימן צו), דכשהגוסס לפנינו הרי הוא כחי לכל דבריו, אבל כשאינו לפנינו והניחו גוסס תלינן שכבר מת.

(ב) **רש"י ד"ה קרובים בנשותיהן**, נשאו שתי אחיות וכו'. הקשה הרמב"ן, אמאי בעינן דתרווייהו גוססות, הא סגי בחד גוססת, דאי מתה תו לא הוו קרובים. ותירץ, דלרבנותא קאמר, דאף ששתיהן גוססות ואיזו מהן שתמות יתכשרו, אפילו הכי הראשונים חייבים. **וברבינו חננאל** כתב, שהיו קרובין בנשותיהן לתובע או לנתבע שלא היו ראויין לעדות, ולהכי בעינן דתרווייהו גוססות. וכתב הריטב"א, דמלשון הגמ' "שהיו קרובים בנשותיהן", משמע שהיו הם עצמם קרובים זה לזה.

(ג) **תוס' ד"ה הא קיימא שניה**, ואם תאמר וכו' ואם כן אתי שפיר דחייבים וכו'. והרמב"ן תירץ, דשאני התם גבי פיקדון, דכשכופר הבעל דין חייב אף דאיכא עדים, כיון דמפסיד למשביע, במה שאם יתחייב על ידי הודאה אינו צריך לילך עמו לבית דין, מה שאין כן בעדים, דאין יכול לחייבו אלא בבית דין, ולכך מתחייב אף על פי שיש עדים, אבל בשבועת העדות אין חילוק בין כת ראשונה לשניה, וכיון שיש כת שניה כת ראשונה פטורה. **והרשב"א** תירץ, דבכפירת עדים ודאי בעינן כפירת ממון, דלא חייבה תורה אלא בזמן שעל ידי כפירתו מפסיד התובע ממון, ואפילו בגורם לממון פטור אליבא דרבנן, אבל כופר בפקדון אם יש עדים בפקדון חייב, משום דכתיב "וכיחש בעמיתו", דאמרינן וכחש אפילו כל דהו.

(ד) **תוס' ד"ה קרובים בנשותיהם, בסוה"ד**, אין לדמות פסול דמחמת שנוגעין בעדות וכו'. **ובתוס' בבבא בתרא** (מג.) **ד"ה וליסלקו** כתבו, דלא שייך תחילתו בפסול אלא היכא דהפסול תלוי בגופו, אבל לענין ספר תורה דתלוי בממון, לא חשיב תחילתו בפסול. **ובתוס' בנדה** (ג.) **ד"ה ור'**

הפסידוהו. ותירץ הרש"ש, דמחשבינן את הטובת הנאה שיש לו בה.

דף לג ע"ב

(יא) רש"י ד"ה שאני כהן, כדמפרש וכו' שאין הענין מדבר אלא בכפירת ממון. הקשה הרש"ש, דהא בעדות זו נמי שייך תביעת ממון, כגון שנתן תרומת טבלו לכהן מפני שלא ידע שהוא עצמו כהן, ועכשיו שנודע לו, טוענו להחזירה לו דהוה מתנה בטעות, ומשביע עדים על כך. ותירץ בחידושי החתם סופר, דמכל מקום פטורין, משום דעיקר עדותם אינו על תביעת ממון, אלא על שהוא כהן.

(יב) תוס' ד"ה ושאנס איש (המתחיל בעמוד א'), דאיכא לאוקמא בנערה שנתארסה וכו'. כתב המהרש"א, דסבירא להו דאין לפטור משום דבעינן "שישמע מפי התובע", כיון דמיירי שבא בהרשאה ממנה, ומהני אף דלא מטי לידיה מעולם. ועוד יש לומר, דהבת גופה משביעתן שאנס פלוני בתו. וכתב, דלפירוש קמא דרש"י בד"ה פטורין, דהווי טעמא משום "שישמעו מפי התובע", הוה מצי בגמ' למפרך מהכא אדיוקא דמנה לפלוני וכו', אלא דניחא ליה למיפרך מסיפא דקתני בהדיא. ועוד כתב, דאי הוה מקשה מסיפא, הוה מצי לשנויי דמשכחת חיובא דמנה לפלוני היינו בממון דמטא לידיה, מה שאין כן בקנס.

(יג) תוס' ד"ה בבא בהשראה, אע"פ דפסקינן במרובה דשליח שוויה וכו'. והריטב"א תירץ בשם הראב"ד, דהכא מיירי שעשאו שותף למחצה לשליש ולרביע, ומיגו דמישתעי דינא אדידיה מישתעי אכולהו. עוד תירץ, דכי אמרינן דשליח ביד שליח פטורין, הני מילי בשלא עשאו שליח אלא לשבועה, אבל אם עשאו שליח לתביעת ממון, קרינן ביה "מפי תובע". ועיין שם מה שהקשה הריטב"א, על הנך תרוצי. ולכך פירש, דהא דאמרינן התם שליח שוויה, מיירי לעניין מאי דתפס דלא מפקינן מיניה, אבל לענין לאפוקי מנתבע אינו שליח אלא תובע גמור.

(יד) גמ', אלא בתביעת ממון אואין דרוצח יוכיחו. הקשה המאירי, מהא דאיתא בפסחים (סו). ועוד, "דאין אדם דן גזירה שוה אלא אם כן למדה מרבו", ואם כן, היאך משיבו "אואין דרוצח יוכיחו", הא שמא לא היתה הקבלה אלא ב"או" "או" מפקדון לעדות. ותירץ, דהא דאמרינן להאי כללא, היינו דקיבל מרבו דיש לדרוש גזירה שוה על אותה תיבה, אמנם הבחירה בידו לדון במה שיראה לו שהיא דומה לו ביותר מהאחרות.

(טו) רש"י ד"ה מנה מנתי לך, בסוה"ד, יבואו פלוני ופלוני ויעידו שמנית לי בפניהם ואני פורע לך. הקשה התוס' הרא"ש, דמשמע מדבריו, דמחייב עצמו לכל מה שיעידו עדים. והקשה, דאם כן, אפילו בעידי קנס משכחת ראייה בלא ידיעה, כגון שחייב עצמו, ואמר, אם יבואו עדים שאנסתי אשה מעולם, אני אתן. לכך פירש, דאיירי דאמר לא היו דברים מעולם, והא דקתני יבואו עדים ויעידו הווי מלשון הברייתא, דהיינו אם יבואו עדים ויעידו, הוחזק כפרן, ובקנס לא משלם בכי האי גוונא, כיון דאי אפשר לחייבו כשהוחזק כפרן, דאם כן, נמצא דנתחייב על פי עצמו. עוד כתב, דיש ליישב דברי רש"י, דאפילו כשאמר בקנס אם יבואו עדים

ויעידו אני אתן, לא מחייב, כיון דנתחייב על פי עצמו. (עיין באות הבאה). (טז) בא"ד, שם. הקשה בחידושי הר"ן, אם כן, אין אנו מחייבין אותו על ידי עדות העדים, אלא מפני שמחייב עצמו. ותירץ, דכוונת רש"י, דהכי קאמר, אם יבואו עדים ויעידו אני אתן, דאם יבואו אהיה מוחזק כפרן ואתן על כרחי.

דף לד ע"א

(א) רש"י ד"ה תבעיה וכפריה, עדות ופקדון באין ע"י טענה וכו' מה שאין כן בשבועת ביטוי. וכן פירש ברבינו חננאל, דבשניהן יש תובעין. אמנם הר"י מיגאש ביאר, דתבעיה, היינו דאין חייבין עד שישמעו מפי התובע, בשבועת העדות עד שיאמר להם התובע בואו ותעידוני, אבל אם נשבעו קודם שישאל מהם התובע להעיד, פטורין. וכן בשבועת הפקדון, אינו חייב עד שיתבע אותו ויאמר לו תן לי פקדון שיש לי בידך, ואם נשבע קודם שיתבע אותו, פטור. מה שאין כן בשבועת ביטוי דאין שם תובע ונתבע.

(ב) גמ', ר"ע אואין דר' אליעזר סמיק. כתב רש"י בד"ה אואין דר' אליעזר, דאתביעת ממון גופה קאמר יש מהן שהוא חייב וכו'. ולפירושו חזינן להדיא מאי בינייהו, ועל כן ביאר בד"ה מאי בינייהו, הי ניהו תביעת ממון דפטר רבי עקיבא ופטר רבי אליעזר אמנם הר"י מיגאש ביאר, דרבי עקיבא יליף מדכתיב "מאלה" ולא "אלה" דעל מקצת חייב ועל מקצת פטור, ו"אואין" דרבי אליעזר מיגלי, הי מנייהו המקצת דפטור, כדאמר, מה להלן אינו מדבר אלא בתביעת ממון. נדהיינו דמקצת דחייב היינו ממון ומקצת דפטור היינו בתבעו דבר אחר ולשיטתו ביאר, "מאי בינייהו" כלומר כיון דתרוייהו אית להו "אואין", אמאי אצטריך רבי עקיבא למילפיה מדכתיב "לאחת מאלה" ולא נפיק מ"אואין" דרבי אליעזר לחודא.

(ג) גמ', משביע עדי קרקע לר' אליעזר חייבין ולר' עקיבא פטורין. כתב הר"י מיגאש, דלפי מה שפירש (עיין באות הקודמת), דלר' עקיבא חייב בכל תביעת ממון, כיון דיליף נמי מ"לאחת מאלה", דמשמע בין קרקע ובין מטלטלין, אם כן, מאי דלא נפיק מ"אואין", מפיך מהאי קרא אחרינא, אבל לר' אליעזר דמפיק מ"אואין" לחוד, לא מחייב, דהא גבי שבועת הפקדון דילפינן מינה לשבועת עדות לית בה קרקע. וצריך לומר, דלבריו לא גרסינן בגמ' ולר' יוחנן דאמר וכו'.

(ד) רש"י ד"ה איכא בינייהו, לר' אליעזר חייבין וכו' והא דאמרינן וכו' דלא כר' אליעזר. לכאורה דבריו צרכים עיון, דהרי אינו מחוייב לשלם על פי עצמו ואיך אפשר לחייבו בשבועת הפיקדון, אמנם לפי מה דמסקינן בכתובות (מב: עיין שם) דפליגי בגוונא שכבר נתחייב בבית דין אם כן הווי ממון ומתחייב בהודאתו, וטעמא דרבי שמעון דפטר משום משום דעיקרו קנס (א.ג.).

(ה) בא"ד דדריש פרשת שבועת הפיקדון בריבוי ומיעוטי וכו', הקשה הריטב"א, הא ר' עקיבא הוא דדריש בכל התורה ריבוי ומיעוטי,

דעומד להלואה אמאי לא נימא שקיבלו בתורת הלואה. ותירץ, דשאני חפץ דהדרא בעיניה, להכי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר מוקמינן לה בחזקת מרא קמא, אבל הלואה דניתנה להוצאה, לא שייך לומר דהוי בחזקת בעלים הראשונים, דהא ודאי יצתה מחזקתן, ואפילו נתנו לו בתורת הלואה.

(יד) תוס' ד"ה כי היכי דגמר, תימיה וכו' כל כמה דלא קים ליה גזירה שווה על כרחך במה מצינו לא מצי למילף. ביאר **המהרש"א**, דתוס' לא ניחא להו לפרש **כרש"י** ב"ה **מכדי**, דר' שמעון, גמר מפקדון בגזירה שווה דתחטא תחטא. דהא ברישא דברייתא לא אסיק אדעתיה למילף בגזירה שווה עד לבסוף, אלא דבעי למילף במה מצינו, ואהא קשיא להו, דבמה מצינו נמי ליכא למילף נשבע בעדות מפקדון, דאיכא למיפרך מה לפיקדון שכן עשה בו נשים כאנשים. ועל כרחך צריך למימר, דהפירכא הוי **ממושבע מפי אחרים** דהוי בעדות ולא בפקדון, והא דנקט ר' שמעון במילתיה "נשבע" היינו לרווחא דמילתא, כיון דהכי הוא לפי האמת, לבתר דקים לן גזירה שווה. וכתב **בחידושי חתם סופר**, דיש ליישב דברי רש"י, דר' שמעון סבר, דאי ילפינן תביעת ממון בגזירה שווה ד"תחטא תחטא", נהי דאין גזירה שווה למחצה וילפינן נמי דמושבע כנשבע עדות מפקדון, מכל מקום, כיון דלא מופנה דהא איצטריך לתביעת ממון, איכא למיפרך שכן עשה בו נשים כאנשים, ולכך בעי למילף תביעת ממון מקל וחומר, והגזירה שווה מופנה למושבע כנשבע ותו ליכא למיפרך עלה הגזירה שווה, אלא פריך על הקל וחומר דבעי למילף תביעת ממון, דמה לפקדון שכן לא עשה בו מושבע כנשבע, וממה נפשך חדא מיניה לא ידעינן, ואהא הוי חוכא, דכיון דהגזירה שווה אתא לעדות מפקדון הכי נמי פקדון מעדות, ותו ליכא למיפרך אקל וחומר דתביעת ממון.

(טו) בא"ד, שם. **הרש"ש** תירץ, דהחוכא היא, משום דעל כרחך רצה לומר דבשבועת העדות חייב במושבע ונשבע, דאי נימא דפירכת הקל וחומר הוי ממושבע לחוד דפטור בשבועת הפקדון וחייב הכא, אם כן, בקל וחומר הוה ליה למיחשב נמי דחייב נשבע מפי עצמו בפקדון, מה שאין כן בעדות דפטור.

(טז) תוס' ד"ה פקדון נמי, תימיה היכי מדמי פקדון לעדות וכו'. **והתוס' הרא"ש** תירץ, דלקמן משנינן הכי, משום דבעי למילף עדות מפקדון דשוגג אין מויד לא, והוצרך להוכיח, כי היכי דלא נילף עדות מפקדון בגזירה שווה, אבל הכא אף בלא ההוכחה דשבועת העדות ממילא ידעינן, דכיון דלא כתיב ביה "ונעלם", מסתמא איירי בין בשוגג בין במזיד. **(יז) רש"י ד"ה ממעילה גמר**, נאמר כאן ומעלה מעל ונאמר להלן כי תמעול מעל. משמע מדבריו דילף בגזירה שווה. הקשה **הרשב"א**, איך אקשי דנגמרה מעדות, הא אין אדם דן גזירה שווה מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו. ורצה לתרץ, דלאו גזירה שווה קאמר אלא במה מצינו ודחה, דמדקאמר מסתברא ממעילה הוה ליה למילף וכו' אדרבה מעדות וכו', משמע דגמירי בגזירה שווה. ותירץ, דתרווייהו שמיע להו, אלא דמוקי חדא מינייהו לכך, וחדא מינייהו לכך, וכדמסקינן דמושבע כנשבע

וכדאמרינן **לעיל** (ד:). ותירץ, דאין הכי נמי, אבל הכא אתא קרא ד"מאלה" ומיעט עדי קרקע או עדי קנס. וכתב, דלפי זה צריך לומר, דהא דכתב רש"י דהיא דכתובות דלא כר' אליעזר, נקט ר' אליעזר משום דמפרש הכא לחיובא, אבל הוא הדין דלא אתיא כר' עקיבא, דהא גבי פיקדון דריש ריבויי ומיעוטי, ולא פטר אלא בעדות כיון דכתיב "מאלה". וכתב **המרומי שדה**, דהכי מוכח **בתוס' לעיל** (לג). **בד"ה או דלמא**, דיש לחלק בין עדות לפקדון.

(ו) גמ', לימא ר' יוסי הגלילי לית ליה דר' אחא. ביאר **בהגהות הגרא"מ הורוויץ**, דלשאר התנאין דילפי ממקום אחר דאיירי הכא רק בתביעת ממון, ליכא למידק הכי, אף ד"ראה" ו"ידע" קאי רק בממון, כיון דסבירא ליה דקרא ד"ראה" ו"ידע" גלי לן דבממון מתקיימת בחדא מינייהו, אבל לר' יוסי הגלילי פריך, דעל כרחך פשיטא ליה מסברא דלא שייך אלא בממון, ועל כרחך משום דלית ליה דר' אחא כלל, ואפילו באומדנא דמוכח טובא.

(ז) תוס' ד"ה על פי שנים ערים, חבר היה וכמאן דאמר אין צריך התראה. **והריטב"א** הוסיף לתרץ, דאיכא למימר דר' שמעון מתרה והולך ורץ אחריו. וכן תירץ **הרמב"ן**.

(ח) תוס' ד"ה טריפה הרג וכו', בסוה"ד, דמיירי כגון דאיכא קמן חד טריפה וכו'. **וברשב"א** כתב, דמיירי בטריפה שטריפתו ניכר מבחוץ תחת בגדו.

(ט) גמ', משביע עדי קנס וכו' נהי ידיעה בלא ראייה אשכחן. הקשה **הפורת יוסף**, היכי אשכחן ידיעה בלא ראייה גבי קנס, הא הוי מודה בקנס ופטור. וכתב, דאפשר לדחוק, דמכל מקום הוה אמינא דחייב, מגזירת הכתוב אף שעדותן אינה מועילה. **ובריטב"א** כתב, דשייך ידיעה בלא ראייה, בגוונא שנכנס אחריה לחורבה כשהיא בתולה ונמצאת בעולה.

דף לד ע"ב

(י) גמ', ועדים רואין אותו בחוץ. כתב **רש"י ד"ה ועדים רואין**, ולא הכיר הנתבע בהם. וביאר **החשקת שלמה**, דרש"י פירש כן, דאורחא דמילתא דאם היה מכיר בהם הנתבע, לא היה טוען לא היו דברים מעולם. ועיין מה שביארו **התוס' ד"ה ועדים**.

(יא) גמ', שם. הקשה **הרשב"א**, מאי קמבעיא ליה, והא ברייתא קתני בהדיא **לעיל** (לג), דראייה בלא ידיעה "כיצד, מנה מניתי וכו'". ותירץ, דהא דקתני כיצד אינו מלשון הברייתא, אלא גמ' פירשה כן.

(יב) גמ', אי דאמר לא היו דברים מעולם הוחזק כפרן. הקשה **הרשב"א**, דאמאי אי חזר ואמר פרעתי לא נאמן, הא אמרינן בסמוך דמילתא דלא רמיא עליה דאיניש אמר ליה, ולאו אדעתיה. ותירץ, דמאן דמנו ליה מעות הוי מילתא דדכירי ביה אינשי.

(יג) גמ', אין שקלי ודידי שקלי. הקשה **הקצות החושן** (סימן עט סק"ב), דמאי שנא מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר, דאי איכא עדים שראו אותו שנתנו לו בסתם ולא ידעי אם בתורת מתנה ולקוח, או בתורת שאלה, דאמרינן דמסתמא בתורת שאלה אתי לדידה, ואם כן, מטבע נמי

היו מעידים כולם כמו שהשביעם היתה עדותם בטלה. ועוד כתב, דאפילו אם לא השביע את הקרוב וכדמשמע לישנא דמתניתין, דאמר לשנים וכו'. מכל מקום, כיון דהוא ביניהן וכדקתני "אחד מהן", אם נתכוין להעיד בשעת ראיה, יכולין לומר אילו העדנו גם זה היה מעיד עמנו.

ז) **רש"י ד"ה אוסרכם אני בשבועה**, מזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו. אמנם הר"ן **בנדרים** (ב.) **ד"ה ושבועות כשבועות** כתב, דבלשון שבועה בלחוד סגי. והא דילפינן **לקמן** (עמוד ב') מסוטה דבעינן שם, ר' חנינא בר אידי הוא דגמר לה, אבל רבנן לא בעו שם ולא כינוי. וכתב **הראב"ד**, דלענין מלקות אינו לוקה אלא בהזכרת השם, דבכולהו לאווי דשבועה כתיב שם, אבל איסורא איתא נמי בלא שם. **והריטב"א** כתב, דלרב יהודה דמפרש בשבועה האמורה בתורה, אפשר דאפילו לר' חנינא בר אידי לא בעי שם, דכיון דאמר "האמורה בתורה" הוי כמאן דמזכיר את השם.

ח) **תוס' ד"ה באלף דלת ביוד הי**, אע"ג דההוגה את השם וכו' שמא כיון שאינו מתכוין לשם מותר. נראה לבאר כוונתם, על פי מה שכתבו בסוכה (ה.) **ד"ה יו"ד ה"א**, דאע"פ שיו"ד ה"א שם גמור, אין זה הוגה שם באותיותיו, אם מזכיר שתי אותיות, כיון דאינו מזכירם **לשם שם שלם**, עוד כתבו שם, דאף שרש"י פירש שהוגה את השם היינו שדורש אותיות של שם בן ארבעים ושנים, נוהרין בכל השמות. (**ורש"י** פירש כן **בעבודה זרה** יז:) **והתוס'** שם (יח.) **ד"ה הוגה השם**, כתבו, דרוב העולם מפרשים שהיה קורא בפירוש אותיות שם המיוחד באותיות של שאר התיבות, וזה אין לעשות כדאמר (**בפסחים** דף נ.) לא כשאני נכתב אני נקרא אני נכתב בי"ה ונקרא בא"ד. **ור"י** שם בתוס' הוסיף, שאין להזכיר אף אותיות י"ה כמו שרגילין העולם, שהרי י"ה הוא שם המיוחד. **ור' אלחנן** כתב על פי סוגיין, שגם אין להזכיר א"ד מאדני דהא א"ד מאדני, י"ה מהשם אין נמחקין. ובפירוש ר"ח משמע שא"ד מאדני הוא שם כמו י"ה מה'. **ובגמ'** (שם יח.) איתא דלהתלמד מותר להגות את השם, אבל לא בפרהסיא, עיין שם. ועיין נמי **בנשמת אדם** (כלל ה' אות א') שהאריך בפרטי דין הוצאת שם שמים לבטלה ומקורו.

ט) **גמ', יש שמות שנמחקין**. כתב **המאירי** בשם **גדולי המפרשים**, דלא אמרין, אלא דוקא שנכתבו שלא במקומן, אבל אם נכתבו במקומן, קדושין הן ואינן נמחקין, ואף שלא במקומן לא אמרין, אלא שנכתבו לבדן, אבל אם נכתבו עם כל הפסוק הרי הוא כמקומן, ובשאר שמות שאין נמחקין, אין שינוי מקום מפקיע קדושתן, ואפילו נכתבו לבדן. וכתב, דאינו נראה. ולכך כתב, דלא אתי לאשמועינן אלא דבשמות שאינן נמחקין אף שהמחיקה לצורך, כגון שטעה, אין נמחקין. אבל שאר אותיות נמחקין לצורך לכתחילה, אף במקומן.

דף לה ע"ב

י) **גמ', כיון דליכא מידי אחרינא דאיכרי רחום וחנון**. הקשה **הריטב"א**,

בפקדון מעדות ב"תחטא" "תחטא", והא דזודן שבועה דלא ניתן לכפרה ילפינן ממעילה. **והרמב"ן** תירץ, דהא דילפינן ממעילה הוי בגזירה שווה ד"חטא" "חטא", ואהא מקשינן ליגמר מעדות מהאי גזירה שווה.

יח) **גמ', דלמא מזיד כשווג פריך דגמר לה ממעילה**. הקשה **החזון איש** (ליקוטים סימן כד), דהא לא דמיא, דשווג דמעילה, היינו סבור שהוא חולין, ובשבועת הפקדון בכי האי גוונא פטור, דהא בעינן זדון הפקדון, דאי לאו הכי לא חשיב "האדם בשבועה", וכן אם שגג באיסור שבועה דפטור, ובמזיד בשבועה ושגג בקרבן, חשיב שוגג בפקדון, מה שאין כן במעילה בהאי גוונא חשיב מזיד. ותירץ, דמכל מקום ילפינן ממעילה לפטור מזיד גמור, אבל פרטי דין מזיד כל חד כדיניה.

יט) **גמ', ותהדר עדות ותגמר לה מפקדון**. הקשה **הריטב"א**, היכי מצי למילף מפקדון, והא פקדון למד ממעילה ואין למדין למד מלמד בקדשים. ותירץ, דשאני הכא דתרוייהו בגזירה שווה, דפקדון יליף ממעילה בגזירה שווה ד"מעילה" "מעילה", וחוזר ומלמד על עדות בגזירה שווה ד"תחטא" "תחטא", דבר הלמד בגזירה שווה חוזר ומלמד בגזירה שווה.

דף לה ע"א

א) **מתני', שאמר איש פלוני ליתן לי מאתים זוז וכו'**. כתב **התוס'** יו"ט (פ"ד מ"ח), דאפילו הווי עני, דאינו חייב אלא מטעם נדר ואין בית דין יורדין לכנסיו. והקשה **הרש"ש**, מהא דאיתא **בערבין** (פ"ה מ"ט), דחייבי ערכין ממשכנין אותן. ותירץ, דהיינו דוקא על ידי גזברין, ולא על ידי בית דין.

ב) **מתני', הרי אלו פטורים**. כתב **הרא"ש** (סימן יט), דכל הנך פטורין דמתניתין, פטור אף מקרבן שבועת ביטוי וכדאמרין **לעיל** (כה:), דהוי שבועת העדות דבר שהיה בכלל ויצא לדון בדבר החדש ואין לך בו אלא חידוש, ואף היכא דלא מחייב משום שבועת העדות. וכתב, דמכל מקום, חייב מלקות משום דנשבע לשקר, אף דלא שייך מלקות גבי שבועת העדות.

ג) **מתני', מפני שקדמה שבועה לעדות**. כתב **בחידושי הגרע"א**, דאם ענו אמן, ואחר כך ידעו ולא העידו, הוי כשבועת ביטוי. וכתב **הרש"ש**, דאינם חייבים, משום דהוי כנשבע לקיים את המצוה.

ד) **תוס' ד"ה או שהיה**, אף על גב דכבר שמענו וכו'. וכן הקשה **הרמב"ן**, דעד מפי עד נמי פשיטא, דהא קתני **לעיל** (ל.) בראויין להעיד. ותירץ, דאתי לאשמועינן, דאפילו אמר לו נאמן עלי עד מפי עד או קרובין ופסולין, מכל מקום, פטורין, דבראויין להעיד הכתוב מדבר.

ה) **בא"ד**, איצטריך למיתני הכא דאפילו אם יש שלשה וכו' דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. הקשה **הנתיבות המשפט** (סימן לו סק"י), הא נמי איתא במשנה דקרוב או פסול מבטל כל העדות. ומשום הכי תירץ, דמיירי במקום שיכולין לעשות דין, כגון בג' שנכנסו לבקר החולה, דמכל מקום פטורין, כיון שאין זה בגדר שבועת העדות.

ו) **בא"ד**, שם. כתב **הרש"ש**, דצריך לומר דמשביע כולם שיעידוהו, דאם

דלאו לענין שאין נמחק קאמר, אלא לידע פירושו, וכן בכל מלכיא האמורים בדניאל.

(כא) רש"י ד"ה ומאתים לנוטרים, לרבנן הניחם ויעסקו בתורה אחד מששה שבהם. ביאר הפורת יוסף, על פי מה דאיתא ביומא (כו.), דאמר רבא לא אשכחן צורבא מרבנן דמורה, אלא דאתא משבט לוי ויששכר, אם כן, הרי הם חלק ששית מיי"ב שבטים.

(כב) תוס' ד"ה דקטלא חד, בהוצאת מלחמת הרשות קאמר. ביאר המהרש"א, דלשון דקטלא לא משמע להו באנגריא כמו שפירש רש"י בד"ה דקטלא, אלא "קטלא" ממש. וכתב, דמשמע להו דבמלכי ישראל איירי קרא בהוצאה למלחמת הרשות, דבמלחמת מצוה כתיב "לא תחיה כל נשמה".

(כג) רש"י ד"ה חוץ מזה מלך מלכיא, דאילו לנבוכדנצר לא הוה קרי וכו' מלך מלכיא. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דאף שהיה מולך בכיפה על שאר מלכיא, לא היה דניאל קורא לו כן. ועוד פירש, דאי הוה קאי מלך מלכיא על נבוכדנצר, לא הוה ליה למכתב מלת "מלכא" אלא אנת מלך מלכיא.

(כד) גמ', התם שבועת האלה כתיב. הקשה המהרש"א, דלמאן דגמיר גזירה שווה נמי תקשה דשבועה בלאו אלה לא משמע בגזירה שווה. וכתב, דאין הכי נמי, אלא נטר עד הכא כדי לפרוך אתרוייהו.

(כה) רש"י ד"ה השבע, שבועת ה' תהיה. כתב המהרש"א, דלולי דברי רש"י היה נראה לפרש, דהשבע היינו "והשביע הכהן" דסוטה, דמהכא יליף "אלה" "אלה" לגזירה שווה. וביאר, דלרש"י לא משמע ד"השבע" ו"לא תשבע" היינו "השבע" דסוטה ו"לא תשבע" דעדות. וכתב, דמכל מקום מיייתנן שפיר מר' חנינא בר אידי דאית ליה גזירה שווה מסוטה, דאי לאו גזירה שווה דהכא, לא אמרינן התם "לא תשבע" כמו "השבע", אלא הוי סמכינן אגזירה שווה דהכא.

(כו) תוס' ד"ה מה כאן שבועה, תימה תיפוק ליה מגזירה שווה דתחטא תחטא משבועת הפקדון וכו'. ותירץ התוס' הרא"ש, דאי לא הוה כתיב "אלה", הוה ילפינן מהתם דשבועה, אבל השתא דכתיב "אלה", לא ילפינן מפקדון לאפוקי ממשמעותא, אי לאו דילפינן ממקום אחר ד"אלה" היינו שבועה.

דף לו ע"א

(א) גמ', אמר ר' אבהו מנין לאלה שהיא שבועה. הקשה בחידושי החתם סופר, וכי נעלם ממנו קראי דסוטה "שבועת האלה". ותירץ, דבעי למילף אלה בלא שבועה דהוי נמי שבועה, ולאפוקי מהא דהקשו התוס' בד"ה יכך.

(ב) רש"י ד"ה בו קבלת דברים, האומר לחברו וכו' וחייב לקיים תנאו. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס) הא ליכא חיוב לעשות התנאי, אלא דאם לא יקיים התנאי בטל המעשה. ועוד, אמאי צריך לענות אמנן לקבל התנאי, הא הנותן לא נתן אלא על מנת שיתקיים התנאי, ואם לא יקיים

מהא דאמרינן **בשבת** (קלג:), מה הוא רחום אף אתה היה רחום. ותירץ, דאפילו הכי לא מיקרי איניש "רחום וחונן" סתם, אלא משום "והלכת בדרכיו". והקשה על דברי רבינו יונה, דאמר על הקרא **דתהילים** (קיב, ד), "זרח בחושך אור לישרים חנון ורחום וצדיק", דקאי על האישי ירא ה', ואם כן, אשכחן מידי דאיקרי בתורה רחום וחונן. ותירץ, דמכל מקום, לא מיקרי כן בלשון בני אדם סתם.

(יא) גמ', אמר שמואל אין הלכה כר' יוסי. דהיינו דצבקות הוי שם. ביאר הרא"ש (סימן כג), דהכי נמי במתניתין דקתני צבקות, משמע דהוי שם ואין נמחק, דליכא לשנויי אצבקות כדשני אחנון ורחום, דהא איכא מידי דאיקרי צבאות, כמו צבאות ישראל.

(יב) גמ', אינו נמחק לפי שכבר קדשו השם. כתב הריטב"א, דבלפניו אפילו אחרים מודים דנמחק, ואפילו נכתב כל השם, דאי איירי קודם דנכתב, אפילו "צ"ב" מצבקות ו"ש"ד" משקי ו"א" מאלוקים נמי נמחק, ולא אמרינן כיון שנכתב כל השם קדשו השם מלפניו, דלא מיקרי קדשו, אלא שקדשו בשעת כתיבה שכבר היה נכתב השם.

(יג) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ו מיסודי התורה ה"ג), דאף שנתקדשו ואסור למוחקן, מכל מקום, המוחק אלו האותיות הנטפלות אינו לוקה, אבל מכין אותו מכת מרדות. וביאר הכסף משנה (שם), דשאני בין האותיות שהם קדושות לפי שהם מעצם השם, לאותיות שאינם מעצם השם, אלא השם קידשם.

(יד) גמ', שם. כתב בהגהות הגרא"מ הורוויץ, דמוכח מהכא, דבעינן כסדרן בכתיבת אותיות השם, וגם הנטפל מלאחריו כדי שיתקדש.

(טו) גמ', חוץ מזו שהוא חול שנאמר ויאמר אדני. כתב העיון יעקב (עין יעקב), דלכאורה משמע מהכא, דשמות המלאכים אף שהם מלאכי הקודש מותר למחקם. אמנם דחה ההוכחה, משום דשאני הכא, דאברהם סבור שהיו אנשים ממש.

(טז) גמ', כמאן אזלא הא דאמר רב יהודה אמר רב וכו'. ביאר המצפה איתן, דדרש דקאי אקודשא בריך הוא, משום דסבר אין מוקדם ומאוחר בתורה, ואם כן, הא דאמר אברהם לקודשא בריך הוא שהולך להכניס אורחים, היה לאחר שכבר הוזכר כל הענין שבאו המלאכים אצלו, ומשום דאין מוקדם ומאוחר בתורה.

(יז) גמ', כל השמות האמורים בלוט חול. הקשה התוס' הרא"ש, מאי בל השמות, הא לא כתיב ביה אחר אלא "הנה נא אדני סורו נא", ובהא ליכא למיטעי. ותירץ, דאגב דנקט באחריני כל שמות, נקט נמי הכא כל שמות.

(יח) גמ', יוד הי קודש. כתב הריטב"א, דהא פשיטא, שזה שם המיוחד בכל מקום שהוא קודש. אלא אגב ריהטא נקטיה דבעי למימר דאיך חול.

(יט) גמ', חוץ מזה שאלף למד קודש. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דקאי נמי לתנא קמא דסבירא ליה כולן חול, דזה ודאי קודש.

(כ) גמ', כל שלמה האמורים בשיר השירים קדש. כתב הרא"ש (סימן כג),

משום דלית להו מכלל לאו אתה שומע הן, אלא דהכי משמע להו, אם תעיד יברכך, ואם לאו איני אומר שיברך ולא שיקללך, וכדאינתא בקידושין (סא); אם תיטיב אגרא, ואם לא תיטיב לא אגרא ולא דינא.

פרק שבועת הפקדון

(י) רש"י ד"ה בפני ב"ד, בתוה"ד, ואחר כך הודה חייב. כתב התוס' יו"ט (פ"ה מ"א), דאף דמסקינן בגמ' דאף אי אתו עדים מחייב, מכל מקום נקט הודה, משום דבעדים לא משכחת דמחייב אלא כשאין לו קרקעות, או שמחל על השיעבודים שיש לו, כיון דקיימא לן דשיעבודא דאורייתא, ואין נשבעין על הקרקע, והווי נמי כפירת שעבוד קרקעות, אבל הודה הוי מילתא דפיסקא. ובמהרש"א כתב, דהוצרך לפרש כן, אליבא דרבה דסבירא ליה דבעדים לא מחייב דהוי כפירת דברים. והרש"ש תמה עליהם, הא על ידי עדים בלי הודאתו אינו מתחייב בקרבן וחומש. וכמו שכתב רש"י לקמן (מט.). ד"ה ה"ג היכן שורי, דאינה באה עד שמודה ושב

מרשעו ולהכי קתני שם והעדים מעידים כו'. ועיין בחידושי החתם סופר. (יא) בא"ד, דכתיב וכחש בעמיתו כל דהו. ביאר התוס' יו"ט (פ"ג מ"ה), דאין כוונת רש"י לומר דהוי טעמא דמפי עצמו חייב, דהא ילפינן מ"ונשבע על שקר", אלא אתי למימר דחייב מפי עצמו אף בלא טענת התובע. והמהרש"א ביאר, דאתי למימר דמדכתיב "וכחש" היינו כפירה כל דהו, ואפילו שלא בבית דין.

(יב) מתני', משביעך אני ואמר אמן הרי זה חייב. כתב הרדב"ז (פ"ז משבועות ה"א), דאף דקתני ואמר אמן, דמשמע דבלאו הכי פטור והוי כר' מאיר דבעינן מפי עצמו. מכל מקום, אתיא נמי כרבנן, דעד כאן לא קאמרי רבנן אלא היכא דקדמה השבועה לכפירה, אבל אם קדמה הכפירה לשבועה, דהיינו שאמר לו "אין לך בידי משביעך אני", בעינן שיקבל השבועה ויאמר אמן. וכמו שכתב הרמב"ם (שם), שכפירתו לאחר השבועה שהשביעו התובע הוי כעניית אמן, ולכך אם לא חזר וכפר אלא שתק, לא יתחייב אלא אם כן יענה אמן. והתוס' יו"ט (פ"ה מ"ב) כתב, דאידיד דנקט הכי לעיל (לא); נקט נמי הכא ככהאי גוונא.

(יג) מתני', שבועה שאין לך בידי ולא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת. ברמב"ם (פ"ז משבועות ה"י) כתב, שבועה שאין לך בידי לא לך ולא לך חייב על כל אחת ואחת. וביאר הלאה משנה (שם), דהרמב"ם פוסק כר' יוחנן דאמר לקמן (לח.), דלא שאני בין היכא דאמר לא לך בלא ויו או ביו, דתרווייהו הוי פרטי.

(יד) מתני', שבועה שאין לך בידי פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה חייב על כל אחת ואחת. כתב התוס' יו"ט (פ"ה מ"ג), דמסתברא דכי היכי דפליגי כל הנך תנאי ארישא פליגי נמי אסיפא. מהא דבספרא (פרט"ו ופכ"ג) כשמרבה לחייב על כל אחת ואחת, נקט בתחילה חמשה תובעים, ולאחר מיכן חמשה תביעות. ושמע מינה דלרבות חמשה תובעים מסתבר טפי מחמשה תביעות. ואפילו הכי פליגי. כל שכן אחמשה תביעות. וכן נראה

התנאי ממילא בטלה הנתינה. והרש"ש. תירץ, דעל ידי קבלתו מהני אף שלא נעשה התנאי לפי משפטי התנאים.

(ג) גמ', והוא דאמר לאו לאו תרי זימני. כתב הרמב"ן, דליכא למימר דאיירי שמוכיר אלוקים, דאי הכי למה לי "לאו לאו", הא הוי עיקר שבועה. ומוכיח מהכא, דשבועת ביטוי אינה צריכה שם ולא כינוי, אלא דהוי ידות. והוסיף, דהיינו דוקא כשדעתו ל"לאו לאו" של הקדוש ברוך הוא שהוא שבועה, או שנתכוין לשבועה והוציא "לאו לאו" בפיו. והראב"ד כתב, דהוי עיקר שבועה, דאין שבועת ביטוי צריכה שם, אבל לשעבר לענין מלקות צריך כינוי דכתיב "לא תשבעו בשמי לשקר" וכתיב "לא תשא את שם ה'".

(ד) גמ', דכתיב רק השמור לך ושמור נפשך מאוד. הקשה הריטב"א, היאך לוקה, הא דרשינן מהאי קרא כמה מילי, שלא יעמוד במקום סכנה, ושלא יאכל ולא ישתה דברים הרעים, והוה לאו שבכללות דאין לוקין עליו. ותירץ, דלא הוי לאו שבכללות, כיון דכל האזהרות הוי מענין אחד לשמור את עצמו.

(ה) גמ', אבל בקראי אימא לא מכנינן קא משמע לן. כתב הריטב"א, דדוקא קרא דמייתי ליה לדרשא בעלמא, אבל כשקורין אותו בקריאתו אין מכנין, ואפילו לתינוקות, וכל שכן בשום קריאה שהיא לחובת קריאה בציבור.

(ו) גמ', והא לית ליה לר' מאיר וכו'. הקשה הרמב"ן, דאמאי לא קשיא נמי לרבנן דפטרי, דמשמע דלית להו מכלל לאו אתה שומע הן. ותירץ, דההיא הוי ר' חנינא בן גמליאל, והכא בר פלוגתיה דר' מאיר הוי ר' יוסי או ר' יהודה או ר' שמעון.

(ז) גמ', אבל באיסורא אית ליה. הקשה המהרש"א, דהא הכא גבי עדות בעינן תביעת ממון. ותירץ, דלגבי עדים לא הוי אלא רק איסור השבועה. ועיין באות הבאה.

דף לו ע"ב

(ח) רש"י ד"ה ושאני סוטה, בתוה"ד, דאם כן לר' מאיר שבועה דמתניתין איסורא גרידתא וכו' דהיינו השבעת עד אחד שאינו בא לממון. הקשה המהרש"א (בעמוד א'), הא לרבנן דפליגי אדר' אליעזר ב"ר שמעון לעיל (לב.), סבירא להו דדבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואינו חייב קרבן שבועה בעד אחד. ודוחק לאוקמיה מתניתין כר' אליעזר ב"ר שמעון, דהא לעיל (לג.), לא בעי לאוקמה מתניתין כר' אליעזר ב"ר שמעון, ועוד דלר' אליעזר ב"ר שמעון לא היה עד אחד איסור גרידא אלא דאית ביה נמי ממון. וכתב דהמהרש"ל מחק הגירסא מכח קושיא זו. וביאר, דחשיב איסור גרידא, משום דלגבי עדים מיקרי איסורא גרידא, מה שאין כן בטוטה דהוה נמי ממון לגבה. ועיין באות הקודמת.

(ט) תוס' ד"ה הכי גרסינן, ונראה לתרץ דהא דפטרי רבנן וכו'. והרמב"ן תירץ, דרבנן פטרי משום דבעינן קרא כדכתיב "ושמעא קול אלה", אבל לא ברכה שנשמעת מתוכה קללה. עוד תירץ, דהא דפטרי רבנן הכא, לאו

(ה) תוס' ד"ה מילקא לקי, בתוה"ד, הא אמרינן וכו' דהיא לוקה והוא מביא קרבן. הקשה המהרש"א, איך יתיישבו דברים אלו על הצד "דהא והא עבדינן להו". ותירץ, דהתם גלי קרא דלא עבדינן הני תרתי קרבן ומלקות, אבל הכא מהיכא תיתי דלא ליעבד ביה. אבל לסברא דרק לוקה, מהיכי תיתי דעבדינן רק חד אי לאו דלא מצינו דעבדינן תרתי, ואהא הקשו דמצינן דעבדינן תרתי גבי שפחה חרופה, ותירצו.

(ו) גמ', וקאמר מכות אין קרבן לא. התוס' הרא"ש הביא גירסא, דכל שכן קרבן כיון דכתיב בהדיא בקרא, אלא דנקט מכות לאשמועינן מידי דחמיר שבועת הפקדון משבועת העדות.

(ז) גמ', דלמא דלא אתרו ביה. הקשה בחידושי הר"ן, דאכתי תפשוט מינה דבדאתרו ביה ליכא אלא קרבן, דכיון דברייתא קא חשיב חומר דאית בשבועת הפקדון משבועת העדות, ואם איתא דבדאתרו ביה איכא קרבן ומלקות, ליחשבה. ותירץ, דכיון דגבי עדות אי אפשר בהתראה, לא חשיב חומרא, דטעמא דלא לקי בעדות משום דלאו בר התראה.

(ח) גמ', מאי אינו לוקה דאינו נפטר במלקות. הרמב"ם (פ"ז משבועות ה"ח) פסק, דהנשבע שבועת הפקדון במזיד והתרו בו עדים בשעת שבועתו, אינו לוקה אלא מביא אשמו בלבד. והקשה הלחם משנה (שם), הא הגמ' אבעיא לה אי מחייב מלקות לחוד או קרבן לחוד או שניהם ולא איפשטא, ואם כן איך מחייב להביא קרבן על הספק, שמא פטור ומביא חולין לעזרה. ותירץ, דפשטא מברייתא דקאמרה, "תאמר בשבועת הפקדון דאינו לוקה" ועל כרחך דאיירי בהתראה, דאי לאו, ליכא מלקות, ואף דדחינן דאינו לוקה היינו דאינו נפטר ממלקות, מכל מקום, פשטינן דלא סגי מלקות לחוד בלא קרבן, ואם כן, נשאר הספק אי קרבן לחודיה בעינן, או קרבן עם המלקות, ואין מלקין על הספיקות, ולכך מחייב קרבן בלבד.

(ט) גמ', אמר להו מכלל וכו' ואיכא עדים מיחייב כפירת דברים בעלמא. הקשה הראב"ד, מאי קאמר רבה, הא לשיטתו נמי משכחת שפיר דלא הוה כפירת דברים, כגון שהיו העדים היודעים בדבר קרובים לתובע ורחוקים לנתבע, דממונא לא מחייבי אבל מלקות מחייבי. וכתב הריטב"א דיש שתירץ, [וכן הוא ברמב"ן, ועיין שם בהגהות הגר"מ הרש"ל סימן 29], דודאי אף מלקות וקרבן לא מחייבי, דהא הוי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. והא דאמרינן בבבא בתרא (קלד:), דבתרי גופי פלגינן דיבורא אף דלא מהימן אאידיך, הני מילי היכא דההוא מידי דמעיד ולא מהימן ביה הוה מילתא לחיובא נפשיה, דלא מיקרי עדות אלא הודאה ולא שייך לומר בה עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה, אבל היכא דשני הדברים שהעיד בעדותו הוי עדות על אחרים, אף דתרי גופי נינהו, לא פלגינן דיבורא כלל, דעדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. וכאותה שאמרו בירושלמי (גיטין פ"א ה"א) גבי שטר שהיו עדים חתומים בו, שנתן נכסיו לשני בני אדם, והעדים קרובים לזה ורחוקים לזה דארי"י מתוך שפטולה עדותן לזה פטולה לזה. והריטב"א השיג על תירוץ זה, עיין שם. ולכך תירץ, דשאני התם שהיא עדות בשטר, והחתימה נודת כעדות אחת ולא

ממשנתנו דהרי נתן חמשה תובעים קודם חמשה תביעות. אלא דהקשה קצת דהוה ליה למתני פלוגתייהו בשבועת העדות שנשנה בבבא השניה בפרק דלעיל משנה ה'. וכן אתה מוצא במשנה דלקמן, דפליג ר"ש ולא כן במשנה ו' בפרק דלעיל. וכתב, דאולי הם אמרו את דינם בפקדון, וכך קבל רבי דבריהם, ושנאם במקומם.

(טו) רש"י ד"ה שבועה באחרונה, אין לך בידי לא לך ולא לך בשבועה דהשתא קיימא שבועה אכולה. דהיינו, דלר' אליעזר לא בעינן שיאמר שבועה בתחילה, אלא סגי דיאמר בסוף כיון דקאי אכולהו. אבל הרמב"ן הביא דברי הירושלמי דכתב, דאף באחרונה קאמר, כגון דאמר שבועה לא לך ולא לך שבועה, דהואיל ואמר שבועה יתירה ודאי אפרטי קאי.

(טז) תוס' ד"ה שבועת הפקדון, ומינה ילפינן שאר אשמות. ביאר התוס' הרא"ש, דילפינן מ"איל" "איל", או מ"בערכך" "בערכך".

דף לו ע"א

(א) גמ', או דלמא הא והא עבדינן. הקשה הריטב"א, דהיאך אפשר למיעבד תרתי דהיינו קרבן ומלקות, הא קיימא לן במכות (ד:), "משום רשעה אחת אתה מחייבו". ותירץ, דגבי קרבן דהוי לגבוה לא דרשינן הכי. וביאר הקהילות יעקב (סימן כח) דכוונתו דחייב שהוא לכפרה אינו בדין שתי רשעיות לא להיות נדחה מפני עונש אחר, ולא לדחות עונש אחר, דקרא איירי בהני רשעיות המסורות לבית דין להענישו, ולא במאי דהוה בתורת כפרה.

(ב) רש"י ד"ה הזיד בשבועת הפקדון, בתוה"ד, דמי יודע שהם יודעים לו עדות ויכול להתרות בו. הקשה המהרש"ל, דשמא המתרים שמעו מהם שיודעין לו עדות, או שהם היו יחדיו עמם ומשום שהן קרובים אינם מעידים בעצמם. וכן הקשה המהרש"א בשם המהר"י בן לב. וכתב, דליכא לדחויי דהוי כפירת דברים, דהא רב כהנא סבירא ליה דהוי כפירה. ותירץ, כמו שכתבו התוס' לעיל (לג). בד"ה הא קיימא, דבאיתנהו הנהו סהדי קמן, לכולי עלמא הוי כפירת דברים, ולא פליגי אלא בליתנייהו קמן, ואם כן, הנהו דמתרו בהו אינם יודעים שהם יודעים לו עדות. ובתוס' הרא"ש ביאר, דאפילו אמר להם שיודעים לו עדות, מכל מקום, אין המתרים ראויין להעיד, דלמא בשעת התראה שכחו העדות, ואין העדים המתרים יכולין להעיד שעובר על ההתראה במזיד.

(ג) תוס' ד"ה הזיד בשבועת הפקדון, דהא בעדים זוממין אי הוו צריכי התראה הוה מתרינן בהו וכו'. כתב הרש"ש, דליכא למימר דהמזימין עצמן יתרו בהן, דאם כן, איך תתקבל עדותן כיון שיש לפנינו עדים המזימין אותן. וכתב, דלכאורה מצי למימר דמיירי דאיכא חד מהמזימין.

(ד) בסוה"ד, משום דאי אפשר לידע לעולם אם הם מזידין שיכולין לומר שכחנו. וביאר הריטב"א, דמה שאין כן בפקדון שראו כשהפקיד לו והוא בא לישבע שלא הפקיד לו כלל, יכולין לומר לו שלא ישבע, דודאי משתבע בשיקרא.

לגבות מן המשועבדין, לא חשיב שעבוד קרקעות, וכל שכן בעדים שאינן כאן, דאין תביעה זו שעבוד קרקעות, דהא לא גבי ממשעבדי כלל. ועיין עוד מה שביאר שם. והרא"ש (סימן ג) כתב, דאין דבריו נראין, דכיון דשיעבודא דאורייתא, אפילו מלוה על פה נמי נשתעבדו נכסיו, והא דלא גבי מיתמי ומלקוחות, משום דאין המלוה ידועה כיון שאין עדים בדבר, ואפילו הלוה מודה, כיון דחיישינן לקנוניא, ואם היה הלוקח מודה בהלוואה, היה גובה ממנו. והריטב"א תירץ, דכיון דמדרבנן ליכא שיעבוד קרקעות והפקר בית דין הפקר, הא הוה בשעת כפירה, כפירת מטלטלין, והתורה חייבה קרבן על כל שבשעת כפירה הוה כפירת מטלטלין, ומדאורייתא נמי מיחייב קרבן השתא.

(יד) בסוה"ד, וצריך לומר דכולהו משכחת כשמחל. ובתוס' הרא"ש הוסיף, דשייך נמי כגון באדם שאין לו קרקע.

(טו) רש"י ד"ה אפילו רבי אליעזר, בתוה"ד, דכי אהדר קרא ונקט לענין חומש ואשם כתיב "או מכל אשר ישבע עליו לשקר וגו'" וחמישיתו יוסף עליו את אשמו יביא מכל" ולא הכל, ואימעט להו דבר שאינו דומה לפרט. הקשה הריטב"א, דלענין השבועה נמי נימא מכל ולא הכל. לכך ביאר, דלר' אליעזר "מכל" הוה ריבוי ולא מיעוט, אלא דלענין שבועה הוה כעין יתורא, דלשתוק קרא, ואנא ידענא דבכל מאי דאית ביה חיוב השבועה, איכא חיוב חומש ואשם על הכפירה בשבועה, אלא להכי אהדריה קרא, לומר דלענין שבועה לא נדרוש ריבוי אלא כעין הפרט, ונמעט קרקעות ועבדים. והרמב"ן תירץ, דאי הכי ריבוי ומיעוט דדרשינן, למאי אהני, הא כיון דמעטין קרקעות הוה ככלל ופרט.

(טז) גמ', אימא סיפא זה הכלל וכו' אלא מהא ליכא למשמע מינה. הקשה המהרש"א בשם המהר"י בן לב, אמאי קאמר דליכא למשמע מינה, הרי אורחא הכי הוא, דברישיא קאמר "גנבת שוריי" וזה הכלל אתי לרבוויי אפילו "גנבת עבדי" והוה כעין לא זו אף זו קתני. ותירץ המהרש"א, דרב פפי נמי ידע דאיכא נמי מילתא אחריתי לרבוויי ב"זה הכלל" וליכא למשמע מסיפא לרבוויי "עבדי גנבת", אלא דליכא למשמע נמי מרישיא מידי, כיון דאיכא למימר דסמיך אסיפא לרבות "עבדי גנבת" והוה כעין לא זו אף זו.

פלגינן לה, אבל בעדות על פה ותרי גופי פלגינן אף בעדים. עוד תירץ, דרבה ידע שפיר דמשכחת לה חיוב קרבן בעדים קרובים לתובע, והא דהקשה אבעיא דרב כהנא דהוה כפירת דברים, משום דאיהו סתמא בעיא לה, ומשמע דאיירי אפילו בעדים כשרים בין לתובע ובין לנתבע שיכולין לבא ולהעיד בבית דין על הנתבע, ולחייבו ממון.

(י) גמ', אלא לאו דאמרי ליה מתרוינן ואמר להו מחד מינייכו יזפי דהוה כפירת דברים בעלמא. ביאר הרשב"א, דכיון דהוה שותפין, כל חד וחד הוה כבעל הממון. וכתב, דשמעינן מהכא, דתרי שותפי או תרי אחי דהלוו לאחד, כל אחד ואחד יכול לתבוע כל החוב, ואין הלווה יכול לומר לאו בעל דברים דידי את, משום דמיגו דמישטעי אפלאגא משטעי אכולה.

דף לו ע"ב

(יא) גמ', מדקאמר לוקה מכלל דאיכא עדים. הקשה הראב"ד, מאי קושיא, הא משכחת דאיכא עדים, ומכל מקום הוה כפירת ממון, כגון דהעדים קרובים למפקיד והתרו בו וכשרים להלקותו. ותירץ, דכיון דקרובים למפקיד והתרו בנפקד אל תשבע כי אנו יודעין שהפקדון של קרובינו בידך, לא הוה עדות כלל ואינו לוקה על ידם.

(יב) גמ', משום דהוה שטר שעבוד קרקעות ואין מביאין קרבן וכו'. וכתב רש"י בד"ה משום דהוה, דהכופר בו ככופר בקרקעות וקיימא לן דאין נשבעין על הקרקעות. וביאר בהגהות הגרא"מ הורוויץ, דרש"י הוצרך לדין זה, דהא ממיעוט דגבי קרבן לחודיה, לא שייך למעט שיעבוד, דמאן לימא לן דקרא לא איירי בשיעבוד קרקעות, אבל מאחר דמצינו דאין נשבעין על הקרקעות, ודאי הוה הדין לשיעבוד, דלענין חיוב שבועה ודאי תלי עיקרו במאי הוה התביעה, ואם כן, מסתבר דגם פטור קרבן מהאי טעמא.

(יג) תוס' ד"ה ואין מביאין קרבן על כפירת שעבוד קרקעות, בתוה"ד, וכן בפ"ק דבבא מציעא גבי מודה במקצת היכי משכחת לה. והרמב"ן כתב דלא קשיא מידי, דהא כל מודה במקצת שאין לו עדים כאן, חייב. דאפילו תבעו מנה לי בידך בשטר ואבד ממני, והלה אומר, אין לך אלא חמישים בשטר, מתחייב בשבועה דאורייתא, דכיון דאין השטר כאן ואינו יכול

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרג היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124